

22 באוקטובר 2009

פרופ' אהרן דולגופולסקי – נימוקים להענקת פרס ישראל

זו הפעם השנייה שאני כותב נימוקים למתן פרס ישראל לפרופ' אהרן דולגופולסקי. אני מניח שנימוקיי הראשונים מונחים בפני חברי הוועדה, ואין טעם לחזור עליהם, לפיכך אתרכז במה שקרה מאז ומה יש להסיק מכך לגבי הענקת הפרס.

מה שקרה הוא הופעתו של המילון הנוסטרטי [פריט 5 ברשימת הפרסומים]. מכון מק-דונלד בקיימברידג' לא היה מוציא לאור מילון בן ארבעה כרכים ענקיים ואתר באינטרנט אלמלא האמין במה שנכתב בהקדמה

למילון: "Aharon Dolgopolsky is today the leading authority on the Nostratic macrofamily". החיבור המונומנטלי הזה, המציג כ-3000 ערכים מילוניים נוסטרטיים (כולל מילים דקדוקיות) תוך כדי ודיון מפורט בסדר התגלגלות הצורות והמשמעויות על בסיס עקרונות הבלשנות ההיסטורית המשווה, שהעמיק בהם ושכלל אותם, שולל מכל וכל את האפשרות לבטל את ההיפותזה הנוסטרטית בטענה של היעדר חומר מספיק או בטענה של סטייה מהמתודות הבלשניות המקובלות. במילון זה העמיד פרופ' אהרן דולגופולסקי לרשות החוקרים אוצר יקר, יחיד במינו, שיעמוד לדורות, שילך ויתעדכן בידי תלמידיו וממשיכי דרכו, וישמש מסד ותשתית לכל דיון הנוגע לעצם ההיפותזה הנוסטרטית ולכל הצעה הבאה לשנות, להוסיף או לגרוע כל פרט קטן או גדול במפעל הנוסטרטי.

לצערנו, לא הספיק להעמיד תלמידי מחקר בישראל. ברוב שנות ההוראה שלו בחוג ללשון העברית באוניברסיטת חיפה לא היה כלל מסלול לדוקטורט. ואולם מחוץ לישראל מצויים לא מעט תלמידים וממשיכי דרכו בתחומי הבלשנות ההיסטורית המשווה או הנוסטרטיקה. והנה כמה מהם (מפיו של פרופ' דולגופולסקי עצמו): סרגיי סטרוסטין - מוסקבה/ארה"ב (השפות האלטאיות, שפות קווקז ועוד, נוסטרטיקה); אויגן חלימסקי - מוסקבה/המבורג (הודו-אירופיות, פינו-אוגריות, סמוידיות, אוראליות); אנה דיבו - מוסקבה (אלטאיות); וואצלב בלז'ק - צ'כיה (שמיות-חמיות, הודו-אירופיות, פינו-אוגריות, נוסטרטיקה); גבור טקץ' - הונגריה (שמיות-חמיות, בעיקר מצרית וצ'אדית); איליה פיירוס - אוסטרליה (סינו-טיבטיות ושפות דרום-מזרח אסיה); ויטאלי שבורושקין - אן ארבור, מישיגן (הודו-אירופיות, אמרינדי של האינדיאנים בארה"ב, נוסטרטיקה).

המילון הנוסטרטי נחשב כיום לפרסום האוטוריטיבי בתחום, לפריצת דרך בקנה מידה עולמי. על פי דיווח עדכני מאוניברסיטת קיימברידג' (עד תחילת אוקטובר 2009) מספר ההורדות של המילון (downloads) הוא עצום ורב: 9,700, כנראה בהשפעת הפרסום ב-Linguist List הבינלאומי, וזרם המתעניינים מרחבי העולם רק הולך וגובר.

אם קהילת הבלשנים ההיסטוריים המשווים תקבל את משפחת-העל הנוסטרטית כפי שקיבלה את משפחות הלשון הכלולות בה, ואני מאמין שאכן כך יקרה, תהיה לכך חשיבות עצומה להמשך התפתחותה של הבלשנות ההיסטורית המשווה ולמחקר ההיסטורי והפרה-היסטורי של האנושות. מסיבה זו זכתה ההיפותזה הנוסטרטית להתעניינות רבה דווקא מצד ארכיאולוגים פרה-היסטוריים, כמו גם מצד גנטיקאים מולקולאריים, שאף הם מתעניינים בהיסטוריה של אוכלוסיות קדומות ובנדודים שלהן. אין פלא אפוא שמכון מחקר ארכיאולוגי הוא המרכז את עיקר הפעילות הקשורה במחקר הנוסטרטי, והוא גם המוציא לאור של "המילון הנוסטרטי".

הנוסטרטיקה היא מקצוע צעיר ההולך ותופס את מקומו הוודאי בעולם הבלשנות, וראש המדברים בה הוא פרופסור ישראלי, הפועל בישראל וממנה מזה שלוש שנים. "המילון הנוסטרטי", יצירתו החשובה ביותר, המבריח יחדיו את כל פועלו המדעי, ראה אור לפני שנה בלבד, וכבר החליט המוציא לאור להוציא מהדורה שנייה בתחילת שנת 2010. כמות השינויים והחידושים שהצטברו והמספר הגדול של המתעניינים הצדיקו כנראה את ההחלטה הזאת.

שלושה ספרי יובל ראו אור לכבוד פרופ' דולגופולסקי בשלושה מקומות בעולם, יהיה זה מביך ולא מובן להיווכח בעתיד שהמיסד הממשי של מקצוע הנוסטרטיקה, שהעלה את חקר השפה הפרה-היסטורית "שלנו" מפילה לא נחשבת וזנוחה למעמד מכובד במדעי הלשון, לא זכה להוקרה מטעם מדינתו שלו, אף על פי שמדי כמה שנים היא מעניקה פרס בתחום הבלשנות הכללית.

פרופ' (אמריטוס) משה אור

החוג ללשון העברית

אוניברסיטת חיפה